

Szives figyelemre.

4 éves óriási gyönyörű sparg-gyökerekből van mintegy 4000 darab készletben, száraz 2 forint. — Akaczmag, honti termés, bomlányképen mázsája 15–20 forint; van 50 mázsá. — Muharmagból bejelente van 200 mérő, bécsi mérője 3 ft. 50 kr. — Piroz csizok-mag mázsája 8–10 forint. — Továbbá 8000 darab piramidális Topolyafa 2–5 éves, ezre 20–40 forint. — A legnemesebb gyümölcsfák 40–50 krig. — Az egyesületi tagok helyein van 200,000 darab, ugyisintén gyökerező szőlőtőkék és sima szőlővesszők igen nagy mennyiségben. Ezenkívül minden gazdasági és kerti veteménymagvak nagy készletben, a legbiztosabb forrásokból a legutányosabb árák mellett.

Megrendelhetők: Pesten, József tér 14. szám alatt.

1533 (1)

Varga Lajos,
orsz. kertészársulati főügynök.

Dicséretesen ismert szépitőviz,
ugynevezett

HERCZEGNŐ-VIZ,

mely a bőrnek ifjas frissességét visszaadja s az arczszínt a legkisebb korig, fehérén, nyuleknyan, tisztán, s lágyan fentartja, az arczot, nyakat, kezét s a kart minden bőrtisztatóságtól, u. m. szepől, májfolt, napégést, szárga-foltok, pörseések, orrvörheny, sümör, hórpésés, égetés s arczredktől megóvjá. Ezen hathatóságára néve dicséretesen ismert szépitőszert egyedül s kizárólag valódi minőségben kapható:

L U E F M.

illatszerárak-kereskedésében

a „Minervához“

1478 (5–10)

Pesten, váci-utca 21-ik szám alatt.

Bizonyítvány.

Dr. Popp J. G. „Anatherin-szájvizé“nek kitűnő hatásai ujabbán ismét következő irat által bizonyítottak:

T. dr. Popp urnak.

1526 (1–2)

Igen tisztelt ur!

Több év óta **heves fogfájásban** szenvedék, főleg, ha bármily csekély légvonalnak tövém ki magamat. — Legkevésbé sem vala szabad a fogak tisztogatásánál kétél használnom; minél fogva természetesen nem akadályozhatám meg, hogy a legrosszabb ellenség, a borkó, hozzám ne jusson, mely a még kevéssé jó fogakat megsemmisítéssel fenyeget. Ismerőim közül sokan azon tanácsot adák, hogy használjam önnek Anatherin-szájvizét, melyet, őszintén szólva, magas ára miatt még nem kísértek meg.

Eddig önnek jeles szájvizéből 3 üveggel használtam föl, s nem mulasztatom el, annak jó hatásá felírt legfontosabb háladat kifejezni; s egyszermind nem ajánlatom eléggé e jótékony szert minden hasonló szenvedőnek. — Berlin, jun. 6. 1865.

Schöneberg Zsófia,

szül. Reinsdorf. Lützow-utca.

Kapható Pesten: Török József gyógyszerésznél, király-utca 7. sz. a.

Kiadásomban megjelent, és Hartleben és társai könyvkereskedésében Pesten, valamint minden más könyvtárban is kapható:

(Az olvasótár 153–164-ik füzet).

BENYOVSZKY GRÓF.

Történeti regény.

Irta Mühlbach Luiza. Fordította B—s. V—z.

4. rész. Ára 3 forint.

E regény rendszeres egészen történeti elő a magyarországi születésű Benyovszky gróf regénye életét, s eseményeit, val oztos tartalmával kiválóan érdekfeszítő olvasmányt képez. Választott mondatok néve elég csak annyit is említenünk, hogy főbb eseményeinek színhelyét képezik: Magyarország, Bécs, Lengyelország, Sz. Pétervár, Kamaszka, japáni szigetek, Páris, Madagaskar stb. stb.

1518 (2–2)

Hartleben Adolf,

kiadó könyvtár.

Echte 1865-er Probsteier Saatgerste und Saathafer

1481 (6–15)

unter Garantie der Echtheit in plombirten Original-Säcken à 1 Tonne, ungefähr 2 1/2 n.-ö. Metzen. — Geschätzte Aufträge auf diese vorzüglichsten und bewährten Saatgetreide, welche laut vorliegenden Fehlsungsberichten, die wir auf Verlangen gratis zusenden, 25- bis 35-fachen Ertrag liefern, erbitten wir uns rechtzeitig unter Befügung von 10 fl. Oe. W. Angabe per Tonne. Die Effectuierung der erhaltenen Aufträge erfolgt, so lange Vorrath, 14 Tage nach Empfang der Ordre. — Gleichzeitig empfehlen wir unser Lager von allen Sorten

Klee-, Gras-, Futter-Pflanzen, Futter- und Runkelrüben, Oekonomie-, Handels-, Waldsamen,

insbesondere Quedlinburger und Magdeburger Zuckerrüben, Burgunder Mastrüben, rothen (Brabanter oder steirischen) und weissen Klee und französischen Luzerner, Timothee, Wicken, Buchweizen, amerik. Pferdehalm, Lupinen, ital., engl., franz. Raigras, echt 1865-er Rigaer, Pensaer Kron-Säe-Leinsamen, echt amerikanischen Saatkartoffeln, sowie von echt engl. Portland-Cement, echt englischen Steinkohlen-Theer, echten Peru- und Baker-Guano, Leim, Stärke, Oelkuchen, Paraffin, belgischen Wagenfetten, als auch sonstigen Landes-Produkten und Materialien für die Landwirtschaft und landwirthschaftliche Fabrikationszweige.

Brüder Frankl, Prag,

Schillinggasse (Porie) 1074–11, Hôtel „Englischer Hof“.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten, 1866 (egyetem-utca 4-ik szám alatt).

Minden gyomor- és váltólázban szenvedőknek nagyon ajánlandó

DR. PEARCE EDW.

1502 (3–12)

szabadalmazott

GYOMORSZESZE

(Magen- Essenz)

mint kitűnő segédszer, ugymint: elromlott gyomor, étvágyhiány, gyomor-émelygés, rögzött gyomorgyengeség és rossz emésztés, savanykés, gyomorergetés, felfuodás, gyomorgörös, fejfájás (ha t. i. ez a gyomorból származik), váltóláz stb. ellen.

Főraktár egész Magyar-, Erdély-, Horvát-, Tót- és Dalmát-országokra néve:

PESTEN TÖRÖK JÓZSEF

gyógyszerész urnál, király-utca 7-ik szám alatt, kihez mindazon vidéki gyógyszerészek urak, kik raktár kívánnak átvállalni, sziveskedjenek fordulni.

BÉCSRE és a többi koronaországokra néve a főraktár WEISS JÓZSEF gyógyszerész urnál létezik Bécsben. Tuchlauben Nr. 27.

Azoknál kívül még léteznek raktárak következő gyógyszerészek urnáknál:

Aradon: Szarka János.	Jászkan: Ody Károly.	Pozsonyban: Pisztor J. B.
Baán: Bartovics István.	Jolsván: Maléter Béla.	Schneeberger D.
Baltaszeke: Pasch Lajos.	Kolozsvárt: Hincz D. és	Rimaszombat: Hamal-
Brassóban: Stiecher Ede	Wolf János.	jár K.
„a fehér templomhoz“.	Lugoson: Kronetter F.	Rosnyón: Posch J. J.
Csaczan: Bentsath Fidei.	Magyar-Ovár: Sziklay	Sárobgardon: Trsztyánszki
Czircezen: Vekerle János.	Antal.	Károly.
Debreczenben: Borsos F.	Makón: Nagy Adolf.	Szegeden: Aigner Károly
Egerben: Ertinger Ignác.	Miskolczon: Balogh Istv.	és Meák Gyula.
Eszéken: Karolovics M. és	Módoson: Jezovits Zsig-	Szent-Miklóson: Haluska
Deszathy István.	mond.	Péter.
Daruvár-fárdőben: Kus-	Monoron: Demtsa Kon-	Sziner-Vallany: Gerber
schevitch A. L.	stantin.	Ödön.
Göllnitzben: Brummann K.	Munkacsón: Gottier Lip.	Szikszón: Aichmann Józ.
Ede.	Nagy-Lakon: Lenhard J.	Temesvárt: Pecher J. E.
Gyöngyösön: Koczianov-	Nagy-Mihályban: Czibur	Tokajban: Krötzer Agost.
ich J.	Bertalan.	Tornallyan: Liphay J.
Győrött: Némethy Pál.	Naslezbán (Szlavoniában):	Ungváron: Bene L.
Hajdu-Dorogon: Tanács	Mernyk András.	Uj-Banyán: Nickel Ödön.
Mihály.	Oroszban: Székány Istv.	Varadon: Lellis Ede.
Illok: László Frigyes.	Pécsen: Nendtvich Vilh.	Zagrabban: Mittelbach Zs.
Janoshazan: Kossa Guszt.		

Ára egy üvegesnek, használati utasítással együtt, 1 forint.

Pestén küldve a pakolásért 20 kr. több.

Isméti eladóknak illendő engedék adatik.

Biztos és gyors kiirtása

patkányok s egereknek,

egy es. kir. kizár. szab. patkány- s egérpusztító szer által gyertya formában.

Egy darab ára 50 kr. a. é.

Valódi minőségben kapható:

PESTEN: Török József gyógyszerész urnál, király-utca 7-ik sz. a., továbbá:

N. Beeskerek: Nedelkovits. — Csaktornyan: Káráz A. — Eperjesen: Zsembery J. — Jassenova: Dudovits J. — Keszthelyen: Wünsch F. — Kolozsvárt: Wolf J. — Pozsonyban: Scherz Flópp. — Sopronban: Pachhofer. — Soborsin: Franke A. Varadon: Halter D. F. — Verőczen: Bész J. K. urnáknál. 1474 (8–14)

KÖNIG GYULA

(Pest, 3 korona-utca 12. sz.)

importált szivar-üzlete

legnagyobb transito-raktára

a svajeci s más külföldi- és importált havannah-szivaroknak

100 darab, vámost beleértve, 5 firtól 55 firtig, kizárólagos raktára jeles és igen finom törökdohányval töltött

papír-szivaroknak

a sz.-pétervári és moskai nagyhirű La-ferme gyárból. Részletes árjegyzékek ingyen. — Vidéki megbízások pontosan teljesítetnek. 1488 (5–9)

10-ik szám.

Tizenharmadik évfolyam.

Pest, márczius 11-én 1866.

Előfizetési feltételek 1866-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak. A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg, 1866. január 1-étől kezdve: Egy, négyszer hasábjzott petit sor ára, vagy annak helye egyszeri ígtatásnál 10 krba; háromszor- vagy többszöri ígtatásnál csak 7 krba számíttatik. — Külföldre néve kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurtban: Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelik Alajos. — Bélyeg-díj, külön minden ígtatás után 30 ujkr.

Gróf Tökölyi Imre.

(1658–1705.)

Hazánk történetének mintegy negyedszázadnyi nagyon mozgalmas korszakát kellene átfutnunk, ha gróf Tökölyi Imre életrajzát csak némi részletességgel is akarnók eszetelni. Amazt tehát, mint nagyobbára ismert az olvasónál föltéve, csupán azon események megpendítésére szorítkozunk, melyek e nagy pártvezér életviszonyaival elválaszthatlan kapcsolatban állnak.

E viszontagságos életű, nagyra törő férfi 1658-ban született Késmárkon. Atyja a hatalmas és nagy birtoku Tökölyi István, anyja pedig Rátóti Gyulafi Mária volt. Már

Ungvárt is meghódította. A Karaffa által vezérelt császári sereg kénytelen volt előtte hátrálni.

A császári udvar, részint nem érezvén magát elég erősnek a forradalom megsemmisítésére, részint a további vérontást megelőzendő, kiegyenlítési kísérleteket tett, mire Tökölyi is hajlandónak mutatkozott; de azok Wesselényi ellenszegülésén hajótörést szenvedtek. Az 1681-diki soproni országgyűlés is, — melyen Tökölyi, ki azalatt a szultánnal és Apafyval szövetségben, I. Rákóczy Ferencz özvegyét, Zrinyi Ilonát nőül vette,

átkelt és Eszék felé vonuló török sereghez csatlakozott. Így egyesülten csaknem ellenállás nélkül vonultak Magyarországon keresztül egész Bécsig, míg a sereg zömétől különvált kisebb csapatok Morvaországot és Ausztriát bekalandozták, a császári udvar pedig a fenyegető veszély elől Linczbé menekült.

1683. jul. 2-án Bécset ostrom alá vették, melyet a császáriaknak segítségre jött lengyel király gyors megjelenése szüntetett meg. A további csatározások leírása nem tartozván e cikk szűk keretébe, csak azt említjük meg, hogy a törökök a szövetséges seregek által megveretvén, Kara Mustafa nagyvezér a szerencsétlenség okát Tökölyire akarta hárítani, ki azonban a szultánnal annyira kimenté magát, hogy a nagyvezér megszinegetett.

A következő évben Tökölyi is vesztett néhány csatát, különösen Szepesmegyében, mely veszteségek következtében a nagyváradi basához fordult, segítséget kérve tőle. Ez ígért is segélyt, hanem azt kívánta, hogy maga jelenjen meg s a teendő védelmi munkálatokról együtt tanácskozzanak. Tökölyi egész bizalommal el is indult hadseregével; de mielőtt még Nagyváradot elérte volna, a basa eleje jövé, s színtelt nagy tisztelettel fogadván őt, katonáit a szomszéd helyeken elszállásolta. A vezért magát és főbb tiszteit álnokul magához hívta a várba lakomára. Ennek végeztével egy török tiszt lépett be több janicsár kíséretében a terembe, azon parancsotlalt a szultántól, hogy a fejedelmet elfogván, Konstantinápolyba kísérje. Ez nem vedhetvén magát, kénytelen volt engedni. Itt van eredete azon közmondásnak: „Hátra van még a fekete leves.“ Azonban Mohamed szultán tapasztalván, hogy Apafi is megunta a vele való szövetséget, Tökölyi iránt tanusított embertelen eljárását megbánta s nagy tisztelettel szabadon bocsátotta.

E közben a török uralma Magyarországon véres csaták után megszüntetett. De az akkor gazdag országról nem levén kedve

GRÓF TÖKÖLYI IMRE.

egykönnyen lemondani, 1690-ben erős hadsereggel újra benyomult, egy részét az Erdélybe bevonulól Tököllyi vezérletére bízván, mely országnak fejedelmévé Apafi halála után a szultán Tököllyi Imrét nevezte ki. E hadjárat Tököllyi legnagyobb hadi tettei közé tartozik; mert a törösvári szorosban a császári hadsereg fölött fényes győzelmet nyervén, ennek legnagyobb része vagy felkoncizoltatott, vagy fogságba esett. Az első közt volt a székelyek vezére Teleki, az utóbbiak közt Hüsler és Doria császári parancsnokok, kikkel azonban Tököllyi igen nagylelkűen és lovagiasan bánt. Nem csak fogságuk volt, mennyire csak lehetett, megkönnyítve; de Tököllyi értők, Munkács várának előbb történt bevétele után, gyermekeivel Bécsbe vitt nejét cserélte ki.

Ezután szerencsésének csillaga nem sokára homályosodni kezdett. Erdély a fejedelemség miatt pártokra szakadt, a lakosság egy része a császárhoz csatlakozott, s a későbbi ütközetekben, melyeket az újabb érkezett hadseregekkel vívni kellett, ez utóbbiaknak kedvezett a szerencse. 1791. évi aug. 19. Zalankemennél a Bádeni nagyherceg megvervén a nagyvezért, Tököllyi is az oláhországi határig hátrált, s előbb az ország vajdája, s utóbb a székelyek is elpártolván tőle, végre kimenekült, nehogy a császár kezére kerüljön, nejjével együtt Bithyniába költözött, hol a szultántól tisztességes nyugdíjat s több jöszágot nyervén, nyugalomban töltötte végső napjait 1795-ben bekövetkezett haláláig, miután már előbb, 1793 febr. 18. nejét eltemette.

Egy a 18-dik század elejéről fönmaradt kézírathoz, mely birtokunkban van, akkori rezmetszetű arcképe is van csatolva, (mint azt itt hű másolatban közöljük).

Életének utolsó viszonyairól érdekes jegyzeteket hagyott hátra hű titoknok Kómarómi János, ki bujdosásában kísérte, törökországi „diariumában és experientijában”, mely a „*Kriegs-könyv*“ 2. kötetében jelent meg 1842. —i.—s.

Tököllyi Bithyniában.

(1705.)

Fű a szél, zúg a szél, zúg a tenger habja,
Sárga hár a lombját csörögve hullatja...
Fenn az égen, távol
Nagy-Magyarországból
Éneklő darvaknak költözik csapatja.

Nagy-Magyarországból most kaptam levelet:
Hogy az én nemzetem engem még emleget;
S egyre várja, várja —
Bujdosó szolgája
Mikor tél honába, a melyért úgy eped...

Mikor majd a felhők véresőt hullatnak,
Mikor tengeren át szárazon járhatnak:
Nagy-Magyarországon,
Patakon, Késmárkon,
Bizony engem előbb ott meg nem láthatnak!

Ha mint a darvaknak volnának szárnyaim:
Meg sem állanék — csak hazám határain...
Jaj! de nem szállhatok,
Földhöz szegzett vagyok,
Császárnak örei: élő rablánczaim.

Zúg! tenger haragja, zúg! tud jajomat,
Fűj csak szél, fűj! szét én nagy bánatomat,
Szálljatok fellegek,
Csillag, hold, keljetek —
Hintsetek be fényvel halovány arcomat.

S ti jó zenészeim, kik hűn jártok velem
Bármerre hánynya sors én bujdosó fejem:
Hegedők hurjain
Régi harcaldaim
Harsogtassátok el még egyszer énnekem!

Derülj, vidulj, oszolj, én lellem éjjele:
Im már szabadságunk szép napja fölkele;
Magam bár rab vagyok —
Hazám szabad, s ragyog —
Dicső hírrel mind a nagy világ tele.

En szerelmes fiam! ki zászlót emeltél,
Ki honn apáidnak nyomán hadra keltél,
Légy áldott, légy áldott!
Tedd Magyarországot
Boldoggá... engemet immár azzá tettél.

En szerelmes fiam! anyád, e nagy lélek
Kinek mása nem volt, kit áldok, míg élek:
Nyugton szállt sírjába,
Büszkén nagy fiára:
Tetteiddel a hír még jókor lép meg.')

En szerelmes fiam! rab vagyok, s gyenge már,
Fáradt tagjaimra a sírnak csende vár:
Lehajtom fejemet,
Tudván, hogy művemem
Hazánk szabadságát — karod bevégzi már.

Ez az én jutalmam: hogy engedő az ég
Megérnem, nyomomban mily hős keletkezők;
S hogy e hős magzatom,
Fiannak mondhatom, —
Ráközei: e tudat oly sok, több mint elég.

Áldásom hát reád, s áldása anyádnak,
Vedd mintaképül őt: élj a szabadságnak,
S ha majd csaták után
A megmentett hazán
Győztes dandáraid ellent már nem látnak:

Vitesd el testemet imádott földébe,
Tegy márványt, tűzz zászlót nyughelyem fölébe,
Talan megérdemlek,
Hogy tudja nemzetem:
A borús napokban én is küzdtem érte!!')

Thaly Kálmán.

Egy anya.

Beszélyke.

Irta Gyulai Pál.

(Vége.)

Aladár mennél inkább nőtt, annál nagyobb öröme vált anyjának, de az aggodalmak is súlyosbultak. Az özvegy szomorúan tapasztalta, hogy fia néha unja magát, duzzog, engedetlenkedik. Már többször megtörtént, hogy elfordult tőle, odahagyta játékát s az ablakon vagy a kert rácsozatán át az utcán játszó gyermekek nézésébe merült. Faggatta anyját, hogy miért nincs neki pajtása, játszótársa, mint más gyermeknek. Az özvegynek fáj, hogy fia még alig hétéves s már unja magát anyja körében. Anyira szeretete, annyira megszokta minden pillanatban vele foglalkozni, annyira a gyermekek legboldogabbjainak hitte, hogy meg nem foghatta oly termézetes vágyait. „Hát én aztán kivel játszom?” kérde szomorúan mosolyogva: „Mama kössön, varrjon!” — felelt egykedvűen a gyermek.

Az özvegy szótalan vezette el fiát a kert rácsozatától s egész délután roskedvű volt. Aladár másnap ismét játszótársért esengett, de anyja nem hajtott kérésére. Első fiának emléke, ki pajtásai miatt lett beteg, visszariasztotta még a gondolatától is, hogy fiahoz játszótársak járjanak. Azonban a sok unszólásnak utóljára sem tudott ellenállani, s egy jámbor fiúcska egész ünnepélyesen Aladár játszótársává igttattatott. Aladár örült a pajtásnak, a pajtás a sok játéknak. Az özvegy s omorúan nézte őket, mintha irigyelne, hogy fia másra pazarolja szeretetét. A gyer-

1) „Zrínyi Ilonát férje még két évig élte túl, 1705. sept. 16-án. A föld népe, kivált a protestáns, Magyarországon és Erdélyben Tököllyit nagyra tisztelték, s az újabb forradalom kitörése óta mesésnél mesésbb hírek születtek miközöttől. ... de a törökök őt még csak az európai partira sem bocsátották át.” (Szalay L. Magy. tört. VI. k. 154—155. l.)

2) „Fiannak (mostoha) és fogadott fiának II. Rákóczy Ferencnek” lelkére kötöm, hogy testemet ne hagyja török földbe tetetni, hanem vitése Erdélybe vagy Magyarországra, s temettesse valamilyen szabad királyi város lutheránus templomába s tüzessen zászlót, és irasson néhány sort emlékül sírom fölébe.” (Tököllyi Imre végrendelete.) A híres fejedelmek ez utolsó vágya, mint tudjuk, nem teljesülhetett a törökök miatt, a kik még csak Konstantinápolyba sem engedék átvitelti hamvait; ott pihennek ezek most is. Ázsziában az ismítiki (Nikomedia) temető sírhantjai alatt.

mekek vigan játsztak, de még vigabban játszanak vala, ha az özvegy nincs mindig sarkukban s nem igazgatja, korlátozza őket. Szegénynek most egy fiu helyett kettővel gyúlt meg a baja. Az állítólag jámbor fiu csintalankodni kezdett, mi elragadt Aladárra is.

Egyszer Aladár legszebb játékát ajánlódta pajtásának, midőn ez néhány napi kimaradás után meglátogatta; a pajtás persze tulajdonának nézte az ajándékot s haza is akarta vinni, de Aladár, ki játék közben megharagudott reá, nem engedte s vissza akarta venni. A pajtás nem hagyta magát s megütötte Aladárt, Aladár visszautította s mindketten elkezdtek ordítani. Mindez egy pillanat műve volt. Az anya ijedelmével mellett is valódi örömet érzett, hogy a barátságának így hamar vége szakadt. Gondoskodott róla, hogy a kis pajtás többé ne járjon a házhoz s egyszersmind fiát szeltemibb módon igyekezett elfoglalni.

Megvett egy rakás gyermekolvasmányt és képes könyvet. Nem olvasni tanítani akarta fiát, azt későbbre halasztotta, hanem maga akart tanulni meséket, gyermekhistóriákat, hogy azokat gyermekeinek elmondhassa. Az esték, kivált a hosszú téli esték ily regélésben teltek el. Aladárnak nem igen tetszett ez új mulatság. Az özvegy boszankodott s meg nem foghatta, hogy a midőn Péter vagy Boris mesélnek Panczi-Manczirol, a Kis Gömböczről vagy a Kaczkirállyról, Aladár egész szem-fül, az ő drága könyvekből merített meséin pedig ásit vagy elalszik. Azonban nagyon megvigasztalta az, hogy annál inkább kap a képeken. Aladár órákig elforgatta anyja képeskönyveit, nagy figyelemmel hallgatta anyja magyarázatát, kit ez egészen felvidított. Különösen tetszettek neki a katonák, a csaták rajzai; egy szép huszártiszt képe egész kedvenczévé vált. Azt mondotta, hogy hasonlít atyjához s ettől fogva nagyobb figyelemmel vizsgálta atyja arcképét, mely aranyos rámban ott függött anyja ágya fölött.

Az özvegynek oly jó esett, hogy fiának atyjáról beszélhet; elmondta neki, hogy milyen szép, milyen derék ember volt, milyen vitéz katoná, s hogyan esett el a csatában hazájáért. Aladár elérzékenyülve hallgatta végig mindezt, aztán felkiáltott: hogy ő is katoná lesz, háboruba megy s megöli az ellenséget, ki atyját megölte. Az özvegy örült is, félt is, így hallva beszélni fiát s büszke is lett volna reá, ha nem támadt volna belőle újabb aggodalma. Aladár folyvást azt beszélte, hogy ő katoná lesz, kérte anyját, vegyen neki csákót, puskát, kardot s lovat. Az özvegy ismét meghalt fiára gondolt, kit a katonajátékok tettek oly pajkossá; különben is félt, hogy a gyermek első élénkebb benyomásai ifjúságára is kihatnak, csakugyan katoná lesz, épen azért nem teljesítette kérését. Aladár nem hagyott fel rimámkodásával, s midőn az utcán katonásdit játszó gyermekeket látott, annak rendi szerint csákosan, kardosan, egész katonásan követelte a csákót és kardot. Szóval, a kis kapitány valóságos kapitányt akart lenni s látva, hogy anyja nem akar engedni, mérgében levette magát a földre, rugdalózott és szidalmazta anyját.

A felindulásában reszkett anyja megkéményítette szívét s elhatározta, hogy megfenyíti fiát, sokkal szigorúbban, mint eddig. Meglegyintette egy kis vesszővel, árestomba tette az asztal alá s rá riasztott, hogy addig nem bocsátja ki, míg engedelmet nem kér. A fiu torka szakadtából ordított. Anyja elfordult tőle, bár kimondhatlan sajnálta s már is banni kezdte, hogy oly keményen bánt vele. Várta, hogy engedelmet kérve

karjai közé fut, várta, hogy megboccsáson neki s megcsókolhassa. Lopva egy-egy pillantást vetett feléje, látni kívánta: vajjon mozdul-e már, de Aladár nem mozdult s mogorván, haragos szemmel nézett maga elébe. Egyszerre csak csend lőn, egy pisz se hallatszott, de valami különös hang ütötte meg az özvegy fülét. Odarohant megnézni, nincs-e fiának valami baja. S mi történt? A fiu szépen elaludt s javában horkolt. Ez még rosszabb esett az özvegynek, mint az engedetlenlenség és szidalom. Mindig azzátépelődött, hogy fia őt nem szereti, mi lesz így belőle, ha megnő; már nem sokára tanítatnia kell, majd a fővárosba bevinni; hogy fogja megőrizni; ki anyját nem szereti, nem tiszteli, legkönnyebben esik az ifjúság örvényei martalekál.

Szive balsejtelmekkel, képzeldőse rémképekkel telt meg, és keserű könyveket sirt. Oh, hogy legnemesebb, legmélyebb érzelmeink oly könnyen fajulhatnak betegségg s szeretel minden semmiségből oly hamar terem magának örömet vagy bánatot!

Búskomolyságát táplálta az is, hogy közelgett férje halálának évnapja, mely mindig gyászünnepe volt a háznál.

Epen május elejére esett, a tavasz legszebb napjaira, de mégis szerencse, hogy néhány hónap választotta el a karácsonstól s így semmi gyászemlék sem zavarghatta meg a család e legvidámabb ünnepét. Mily ellentét volt e két ünnep között! Minél inkább közelgett karácson, annál vidámabb lőn a ház. Az özvegy hetekig azon fáradozott, hogy mivel lephesse meg fiát, a fiu hetekig arról álmodozott, hogy mit hoz neki az angyal. Péter mindig valami különös játékon törte fejét, hogy megkacagtassa kis kapitányát. Boris valami új és könnyű sütemény készítése módját tanulta meg a vendéglős szakácsnőjétől, hogy a kis Aladár karácson este többet ehessék s még se ártsen meg neki. Péter már egy héttel azelőtt ki ment az erdőre s egy egész kis fenyőfát hozott haza. Ha Aladár elaludt, Boris pontosan besuhant, hogy asszonyának segítsen almat aranyozni, tarka papirost vágni, szilva keményseprőt fűzni vagy új ruhácskát varrni. A jó kedv és tréfa egész divatba jött. Péter megvallotta asszonyának, hogy Boris számára egy nyelvtől öltögető vén asszony bábót vásárolt; Boris pedig nagytitkon egy csunya, nagy bajszu huszárbábót mutogatott, melynek kezébe pillangót fog varrni s melyet majd oda tesz Péternek a karácson-fára. A szobaleány serénykedett, kedvében járt asszonyának, remélve, hogy nemcsak a régi cselédek, hanem az ő számára is terem valamit a karácsonra. Végre a gyertyák meggyújtattak, Péter csemetgett, az ajtó megnyílt, Aladár tapsolva ugrándozott, az özvegy örömsugárzó arccal vezette játéktól játékhöz, a cselédek ingerkedtek s gyakran egész éjjelig sem fektűt le a család.

Mi más volt május közeledése! Az özvegy mindinkább elkomorult, a cselédekhez alig szólott s még fiával sem játszott oly jó kedvvel, mint máskor. A cselédek zajtalan jártak-keltek, mintha beteg volna a háznál. Péter öröközölet hozott az erdőből, aztán abroncsot készített a sirra teendő koszorúhoz s a konyhán késő éjjel elbeszélte Borisnak a boldogult kapitányról, ki karjai közt mult ki a csatában, mire Boris nagyon elérzékenyült s néhány napig nem pörölt Péterrel. A szobaleányra is annyira hatott Péter elbeszélése, hogy a meghalt kapitány lelkével álmodott s másnap este félt a sötétben egyedül maradni. Az özvegy reggelénként a templomba ment s kisírt szemmel tért haza. Legszebb virágait szakította le, s mig koszorút kötött, fia melán nézett szét, mintha

reá is elragadt volna anyja szomorúsága. A végzetes nap délutánján kiment vele a temetőbe, férje és nagyobbik fia sírjához, koszorúval diszítette föl mindkettőt, mert együtt ünnepelte emlékeket és sirt és imádkozott.

A kapitány halálának hatodik évfordulója következett. A legszebb májusi délután volt, bár a szokottnál valamivel melegebb. Az özvegy kiindult fiával a temetőbe, mely a város tulsó oldalán nyult el egy dombra hajolva. Utának Péter ballagott, egy kendővel betakart kosárban koszorút, virágot vive. Az özvegy szórakozottan felelt fia kérdéseire, de az öröm egy-egy futó mosolya ragyogta be arcát, valahányszor reá tekintett, mert oly pirosnak, egészségesnek látta, mint talán soha. A sírhoz érve, elbocsátotta Pétert, hogy tanuk nélkül adhassa át magát ajtatosságának. Péter ilyenkor egy darabig a temetőben ögyelgett vagy a városvégi csapszékbe tért be büfelejtés végett s a parancs szerint egy vagy másfél óra múlva tért vissza, hogy haza kísérje asszonyát. Az özvegy megkoszorúta, felvirágozta férje és fia sírját, letérdelpe, imádkoztatta Aladárt s imádkozott maga is. Majd leült a sír melletti gyeppra és elgondolkodott. Férje sírja a temető végében levén, a domb emelkedéséről szép kilátás esett a vidékre. Látszott a város is; Aladár megismerte házukat hosszú kéményéről és számlálni kezdte a város kéményeit. Az özvegy szeme a távolba, a kanyargó utba merült, mely amott a hegyről minfégyt belejött a városba. Ez uton érkezett ő hajdan ide mint menyasszony, innen látta először e várost, hol oly boldog napokat töltött, itt bucsuzott el utóljára férjétől, midőn ez a táborba indult s ő ama hegyig elkísérte. Eszébe jutottak leánykori, menyasszonyi napjai, az első találkozás, az első táncz, az első kézzszorítás, az első csók. Mintha a rég elhangzott tánczenének egy-két vidám hangja csendülne meg lelkén, mintha férje kezének érintését érezné, mintha szívében megmozdult volna szerelmi boldogságának egy-egy tört darabja. Elfordulva a sirra borult, hogy sirjon és enyhüljön.

Azalatt Aladár megunván a kéményeket számlálni, a sírkövek fényes betűit vizsgálta, majd egy tarka pillangó után szaladt. A pillangó kirepült a temető eleven kerítésén, a kerítés ajtaja nyitva levén, a fiu utána szaladt s nem sokára a réten üzte pillangóját. Az özvegy hamar észrevette, utána rohant, kiáltotta, hogy álljon meg, de a fiu még gyorsabban szaladt. Életében először érezte magát szabadnak a szabad természetben, ujjongott örömeiben, övé volt az egész világ. Az özvegy lelkendezve kergette, de nem érte utól. A fiu azt hitte, hogy anyja csak játszik, kergetőzik vele, nevetve kiáltott vissza s tovább üzte pillangóját. Az özvegy nem tudott mit csinálni. Rémlőten gondolt arra, hogy fia fölhevül, megizzad, áthűl; ime az ég borulni kezd, felhők tornyosulnak, hideg szél lengedez, a vihar kitörő felben. Segítségért sikoltzott, Pétert kiáltotta, de senki sem jött. Újra megiramodott fia után s mindketten jól behatoltak a rétbé. Végre a közelgő vihar dörgése megállította Aladárt. Ijedten futott vissza s lihegve omlott anyja karjai közé.

A vihar kitört, villámra villám dörgött s erős zápor kezdte verni a mezőt. Az özvegy fiával még a temető kerítéséhez sem ért s már mindenik facsaró egy víz volt. Kendőjével, ruhájával takargatta Aladárt, mind hasztalan; az előbb kihevült gyermek most didergett, hogy fogai vaczogtak bele. Majd egy fa alá állott, hogy kivárja a vihar első rohamait, de a zápor mind jobban szakadt, mintha felhőszakadás lett volna. Nem volt

sehol menekülés. Az özvegy szétszórt hajjal ölelben gyermekeivel, mint egy örült bolygott a sírok között. A temető aljához érve, végre meghallotta Péter kiáltását, ki kocsihozott és haza vitte őket.

A gyászosan végződött gyászünnepeket még gyászosabb napok követték. Aladárt levette a betegség, tüdőgyuladása esett. Mennyi fájdalom, mennyi ónvád dült a szegény anya szívében s mégis mi szeliden mosolygott, mi édesen gyöngéd volt gyermeke betegágya mellett. Aladár egyetlen pillantása, kezének, ajkának egyetlen mozdulata elég vala, hogy kitalálja, mire van szüksége, hol fáj, hol kell, ha egyébbel nem lehet, legalább csókkal megnyihitni. Hányszor igazította meg párnáját, hányszor takarta be újra meg újra, hányszor csalt a szenvedő gyermek ajakára egy erőltetett, mégis vidám mosolyt. Szavával hogy meg tudta édesíteni a keseri orvososságot, mennyit csevegett, játszott, tréfált, míg szive majd megszakadt a kínban. Kis csákót, kardot, puskát hozatott, fia elé rakta, hogy gyönyörködjek bennök. Valóban Aladár, ha egy-egy enyhébb perce volt, mindig felpillantott reájok s el-elstutogta: „Katona leszek, édes anyám, ugy-e megengedi?” „Meg édes fiam, most már mindent megengedek” — mondá az özvegy s bészelt neki harcáról, háborúról s úgy örvendett, hogy ezt még némi figyelemmel hallgatja. Ki nem fárasztották se a nappali törődés, se az éjjeli virrasztás; ott ült fia mellett, ágyára hajította fejét, vele aludt, vele ébredt. A gyöngé nőt megerősítette az anyai szeretet, a kétségbeesett anyát fentartotta a remény, mely, talán szeretetök jutalmául, az anyákat hagyja el legkésőbb.

De hogy is ne hitte volna, hogy fia felgyógyul? Az öreg orvos folyvást jó reménnyel biztatta és soha sem volt hozzá gyöngédebb, bátorítóbb. Az özvegy, mert hinni akart, most inkább hitt neki, mint a maga orvosi könyveinek s nem vette észre, hogy a nyers öreget a majdnem bizonyos halál sejtelve teszi oly rendkívül gyöngéddé. Leste ajkáról a szót s midőn egy este azt hallotta tőle, hogy Aladár jobban van, örömeiben majd nyakába borult. Aladár valóban enyhülni látszott, kevesebbet szenvedett. Az özvegy megcsókolta gyermekét, majd köszönetet rebegett az orvosnak, ki szégyelte, hogy azt el kell fogadnia, s boszankodott, hogy örvendenie kell, holott inkább sirni volna kedve. A társalgás köztök hamar megszokott. Az öreg ur kérte az özvegyt, hogy ne virrasztson többet, aludja ki magát, legyen immár ő is jobban s egész vidáman jó éjszakát kívánt. Azonban mihelyt betette az ajtót, elkomorult, megállott a tornáczon, körülgette homlokát, mint a ki nehéz dolgot vitt véghez, aztán maga elébe nézett, mintha valamin gondolkodnék.

„Talán baj van?” — kérde tőle Péter, kinek feltűnt az orvos szokatlan magaviselete.

„Mi köze kendnek ahhoz? — kiáltá mérgezen az öreg ur — kend hallgasson.”

„Hallgatom én uram, csak beszéljen — viszonoz Péter — nem is mondom senkinek, nem vagyok én Boris.”

Az orvos keményen szeme közé nézett, aztán megint gondolkodott, végre hozzá hajlott s ezt sugta fülébe: „Ha a fiu az éjjel meg találna halni s a kapitányné rosszul lenne, tüstént jöjjön kend utánam.”

Péter sok csatában volt már, nem reszkettette meg az ágyuszó, de most reszketni érzé mellé. Bement az előszobába, leült az ajtó mellé s úgy várta asszonya sikoltozását, mint a vezényszót a csatában. Hej akkor unalmában néha gunyasztott is jó lován, most ébren volt szeme, füle, lelke. Hiába

volt ébren, hiába várta asszonya sikoltását, a belső szobában vagy csend uralkodott, vagy vidám csevegés hangzott ki belőle.

„Mondjak-e, édes fiam, mesét? — mondá az anya, fia ágyához ülve — én is tudok szép mesét, nem csak Péter, nem csak Boris. Én is tudom a Panczi-Manczi meséjét, a Kaczorkirály meséjét is tudom. Elmondjam-e? Mondok egy ujjat is, egy szép új mesét a „Kóróról s a kis madárról.“ Ne mondjam hát! No nem mondom, ha nem kívárod. De nem néznéd-e meg még egyszer azt a szép

Az özvegy tovább is beszélt volna, de a gyermek álmosodni kezdett s felsohajtott: „Daloljon mama, alhatnám!“

Az anya gyermeke ágyára hajtotta fejét és dalolt. Azt az altató dalt dalolta, mely mellett annyiszor ringatta el fiát s melyet ez annyira szeretett, hogy nélküle el sem tudott aludni:

Három angyal fejed felett,
Egyik megőriz tégedet,
Másk szemedet lezárja,
Harmadik lelkedet várja.

okoz már neki s nem egyszersmind aggodalmat. Mindent, de mindent visszahizetett. Mennyi gonddal, gyöngédséggel árasztja el öreg napjait — ő soha sem tett érte annyit. Boldogságuk csak egyszer látszott beborulni. Újra háboru ütött ki, újra zászlók lengedeztek a haza védelmére, mint akkor, midőn férje másodszor lett katona. Aladár is katonának akar állani, ő nem ellenezheti; egyszer régen, nagyon régen, midőn halálos beteg volt, megígérte neki, hogy nem bánja ha katona lesz is — mit ilyenkor fogadunk

Sörényes juhok (a drezdai állatkertben).

kis dolmányt, melyet tegnapelőtt csináltattam neked? Valóságos katona-dolmány. Mily szépen fog állani, mihelyt meggyógyulsz, felpróbáljuk. Aztán veszek neked lovacskát is, szép kis pej paripát.

A fiu fölnevezte, nézte a dolmányt, mosolygott neki s kétszer is elsuttogta: „Katona leszek, de nem halok meg a háboruban, mint édes atyám.“

„Nem, édes kicsikém, nem, Isten őrizzen, az ellenség megijed, elfut, fut hegyen-völgyön, Aladár pedig visszajő édes mamájához, megöleli, megcsókolja s boldogan élnek...“

Elülkedte, elvégezte, újra eldalloha hol élénkebben, hol lassabban, hol csak suttogva, míg végre csak egyetlen lágy hanggá, egy édes sohajtássá vált. Aladár elaludt s vele együtt anyja, kit a sok virrasztás végre kifárasztott.

Soha sem aludt jobban, soha sem álmodott szebbet. Aladárt látta, meggyógyulva, vidáman; Aladárt, mint iskolás-fiut, mint ifjat, a minőnek ohajtotta. Minden vágya betelt. A mit a való el akart rabolni tőle, az álom mind visszaadta. Aladár jó gyermek volt, az ifjak példányképe. Csak örömet

meg kell tartani. . . . Isten megőrizte, épen tért haza, csak egy kis sebhely látszik homlokán, de az még szebbé teszi. Oly deli férfiú vált belőle, egészen az édes apja. S ime egy nap megvallja neki, hogy szeret, egy szép és jó leánykához vezet s áldását kéri szent frigyökre. Oh Istenem, hát ezt is megérhette! . . .

Az özvegy arcán a legboldogabb mosoly játszott, épen akkor, midőn gyermeke egy mély sohajtással kiszenvedett. Erre sem ébredt föl, lelkét fogva tartották az álomképek s kimondhatlan boldogsággal töltötték be.

A szobában csend volt; az éji mécs egyenlő barátságos fényt vetett az anya mosolygós s a gyermek merevül arcára. Az ablakredőnyökön át a szürkület halvány világa reszketett be, de a madarak még nem ébredtek föl. Oh ne is ébredjétek, vagy ébredjétek később, mint máskor!

Csitt, csitt, hallgassunk, ne ébresztsük fel a szegény anyát!

A sörényes juhok a drezdai állatkertben.

Tagadhatatlan, hogy a napjainkban mindinkább szaporodó állatkertek nagy szolgálatot tesznek a természet élő lények megismerésére, a mennyiben bennük, élő példányok után tanuljuk ismerni a természet oly szülötteit is, melyek eddig a természetrajzi művekben vagy épen nem, vagy csak hiányosan voltak ismertetve.

Ezek közé tartozik a mellékelt képünkön közölt sörényes juh (*Ammotragus Tragelaphus*) is, melyet nem egy természetrajzi munkában a bezárkoscskével tévesztettek össze s többnyire hibás képet közöltek róla, a mennyiben szarvai és sörénye, melyek ez állatot legjobban jellemzik, egészen más alaknak vannak rajzolva.

A sörényes juh most már Európában majd minden nevezetesebb állatkertben látható, mert szerencsére azon állatok közé tartozik, melyek éghajlatunkat könnyen megszokják s fogaságukban is tenyésznek. Hazája Afrika legészakibb része, melynek bérz-magassalatain szabadon tenyész s így a mi éghajlatunk iránt is nem nagyon érzékeny, sőt valódi gyönyörrel mossa szűgyét és nyakát a jég-hideg vízben, mint azt képeink egyik alakja mutatja. Nyáron pedig a hideg vízben fürösztés valódi szükség számukra. Hosszu sörénye nyaka alsó részéről egészen első lábáig vékony vonalban s függőlegesen nyúlik alá, s föltűnő, hogy szála alul oly egyformák, mintha ollóval lennének egyenesre nyírva. Első lábait térdén fölül kezdődő hasonló sörény takarja, mint azt a képünkön álló helyzetben ábrázolt kos alakja mutatja.

Ez állatok, ha üldözötve futásnak erednek, vagy ugrás közben, különösen meglepő jelenetet mutatnak; néha egészen megfordulnak a levegőben, még pedig a legnagyobb könnyűséggel. A sörényes kosnak már alakja is erőst és elhatározottságot mutat, s hogy nem tűri, ha utjában akadályok állanak, azt még fogaságban is kimutatja. A drezdai állatkertben történt, hogy kiserlet gyanánt, míg a juh istállójában zárva volt, aklában egy erős karót vertek a földre. A karó oly vastag volt, mint egy ember combja s körülbelül másfél rőfnyi mélyen beverve. Midőn az állatot kibocsátották, csakhamar észrevette s lehajtott fölve neki ugrott. A karó mindjárt az első ütére megmozdult, s hogy kettő nem tört, csak annak tulajdonítható, hogy a homokos talaj engedett. A sörényes kos még egy párszor neki ugrott, s midőn mindenfelől megingatta, mint győztes, elégedetten hagyta félbe munkáját.

A sörényes juh színe olyanforma, mint az őze telen; a lábak belső részén, szájánál és farka hegyén fehérbe megy át. Sörénye valamivel világó-

sabb színű, mint nyaka és teste. Nagysága a közönséges juhénál jóval nagyobb. Minthogy Ázsia és Északamerika vad juhai még sokára lesznek az európai állatkertekben meghonosíthatók: valószínűleg még jó ideig a sörényes juh marad az állatkertekben fajaának leghatalmasabb képviselője.

Murányvár romjai.

(Gömörmegyében.)

E nevezetes sziklavár történetét s általános látképét lapunk korábbi évfolyamaiban (V. U. 1855 és 1857) már ismertetvén, ezúttal csak Keleti Gusztáv művészbátunk mellékelt szép rajzához adunk néhány magyarázó szót.

Jeles tájfestésünk a hely színén, természet után felvett vázlat után készült lapunk számára ezen érdekes képet, mely az egykor hatalmas murányi vár mai romjainak egy részét eredeti, művészi felfogással állítja szemünk elé.

Murány vára a legmerészebb alkotású várak közé tartozott hazánkban. Egy sűrű bikkfákkal benőtt, magánálló hegy tetejéből kopár sziklák meredeznek ki s ezek csúcsára van lerakva az egykori híres esáfszék, a Wesselényi Ferenc és Széchy Mária kalandjáról nevezetes sziklavár. A romok alján terül el Murányja barátságos, tót-magyar kis mezőváros.

Murányvár romjainak egy része. — (Keleti Gusztáv eredeti rajza.)

A vár régibb történetéből csak annyit jegyzünk meg, hogy az különösen a hazai forrongások idejében nagy szerepet játszott s majd a császári vezérek, majd a nemzeti párt híveinek kezében volt. 1620-ban Bethlen Gábor Széchy Györgynek adományozta. Az utóbbinak halála után hőseikű özvegye, Homonnai Drugeth Mária volt a vár birtokosa, kit a várral együtt, titkos utakon, Wesselényi Ferenc s császári számára hódított meg (1651. júl. 29.). Ez esemény, a „Murányi Vénus“ története hazai történetíróink és költőink által sokszorosan lőn leírva és megénekelve.

Később a nemzeti párt főbb tagjai gyakran tartanak itt összejöveteleket, tanácskozásokat, s a császári tisztek hosszú ostrom után, Széchy Mária bátor ellentállása dacára, bevévén a várat, itt találták az összeesküdtek levéltárát. Ekkor (1671) császári tisztviselők kormányozták Murány várát, 1683-ban ismét Tökölly Imre foglalta el, de csak rövid ideig bírhatta. 1702-ben leégett, de újra fölépült, s 1706-ban, Rákóczy Ferenc hadjárata idejében, Bercsényi Miklós tábornok birtokába jutott. Ez időben a magyar korona is sokáig itt őriztetett. 1720-ban III. Károly gróf Kohárynak adományozta Murányt s a hozzá tartozó uradalmat, kitől leányágon mostani birtokosára, Koburg hercegre jutott.

A vár, mely oly sok vihart sértetlenül kiállt, az idők hatalmának nem tudott ellenállani s

évről évre pusztulva, már régen lakhatatlanná lett. A várba helyenkint sziklából vágott lépcsők vezetnek s a rommaradványok között még legjobban karban van a várkapu, melyet mellékelt képünk ábrázol. Nem messze tőle van az őrtorony, melyből hajdan az őt hangoztatta jeladó kürtjét. A vár udvara meglepőleg térs, úgy hogy benne néhány ezred katona kényelmesen megférhet. Említenek még egy sziklából vágott négyszögű kutat, mely egykor igen mély volt, de most már egészen megtelt kövel. Akadni berokskadt pinzetorkok nyomaira; a délkeleti oldalon van azon bástya, honnan az árulókat s bűnösöket a szédítő mélységbe szokták volt lökni. Itt mutatgatják azon ablakot is, melyen a monda szerint Wesselényi Ferenc járt titkos találkozóra a vár aszszonyához. Végre itt állnak az egykori tágas laktanyák, tárak, templom és paloták két-háromemeletes pusztai falai, szomorú elhagyottságban; s elmerengve kérdi itt minden látogató:

„Hol van az egykori fény? hol van az egykori zaj?“

A tengerészeti ismeretek újabb haladási mozzanatai.

Azon roppant ismeretkörben, melyet a tengerész földadata betölteni, a mult század vége felé támadt szabaddab nézetek érvényre jutása mind több-több figyelmet, részvétet s tetterőt költött e nemes pálya iránt, mely többé nem szokatlanúságánál vagy rendkívűliségénél, hanem saját közegei s tényezői ernyedetlen munkaságánál, magasra tűrtő céljaik megértésénél s számos nagy tehetségű férfiaknak észbeli magasultságánál fogva serkent bennünket bámulatra és tiszteletre.

Nehéz lenne, röviden egy keretbe foglalnom a különféle tudományágaknak a tengerészetre nézve kisebb-nagyobb terjedelemben érdekes körvonalaikat s kimutatni azon főnem megkülönböztetéseket, azt az éles összevetést, a természet tit' a'nak megfigyelését, mintegy ellentétét az elményekből vont elmés következtetéseket, az elméleti számításoknak a gyakorlatba átvitele körüli leleményességeket, melyekkel a tengerészség saját légkörét mintegy megnépesítette, eljárásait igazolni tudja s magát büszkén s nem minden jogosultság nélkül, az elemek urának érzi. Csak azon néhány mozzanatról akarok szólni, melyek az újabb időkig tett buvárlatok megállapítása után, az e téren legközelebbi haladást jelzik.

A tenger vízenek vegyelemzésénél a különböző savanyonyal elegyült keseréleget (magnesia), kénsavanyos meszet, különböző hamany: (Kalium) és sókat, sőt érczeket is, mint: ólom, vascérez, ezüst, szóval, 25 különböző létrézt vettek föl eddig s 1864-ben Forchhammer Kopenhágából új vegyelemzést küldött a londoni királyi tudomány társulathoz, melyben a bóranyt (Bor) s timanyt (Aluminium) mint előtte eddig a tenger vízeiben észre nem vett új két elemet mutatja be.

Duchemin Emil mult évi előterjesztésében kétségtelenül látszik tenni, miről hosszú időn át különbözőn vélekedtek, hogy t. i. a tenger világozása (Phosphoreszenz, Leuchten) sem a villanyosságnak, sem egyébreknek nem tulajdonítható, hanem csupán azon kis állatkáknak, melyek szabad szemmel egyes apró halikráknak látszanak; de nagyítókon át teljesen ép, a tenger vízeiben

szabadon nyüzsgő, életszerves testeknek bizonyulnak. Állítása igazolásra Párisban, egy palack tengervízzel, a mint azt fölrázta, megmutatta, a mint az állatok szípjait (Rüssel) mint valamely zsekmány után mohón kiryújtották s tőlük a víz ragyogva égni látszott, azaz a sokféle nézet tárgyau szolgált phosphorescence-t ez uton előállította és megmagyarázta. Ez állatok gyakran eltűnnek, majd rövid időre ismét előjönnek; gyors el- és föltűnésük okai azonban még ismeretlenek maradtak.

A tenger mélységét illetleg vannak ugyan korábbi, nagy figyelemmel s pontossággal vitt mérések; mégis legbizonyosabbnak látszanak s részben ép ezen mérések igazolják az előbbieket is, melyek ugyan időben a tengeraltati táviró huzalok alkalmazása végett tétettek. Ezek eredménye a *Cosmos* (1865.) szerint a következő: a Keletitenger mélysége a német és svéd partok között 120 ang. láb; az Adriai Velence és Trieszt között 130 láb; az Angol- és Franciaország közötti csatorna legnagyobb mélysége 300 l.; Island délnyugati részén már 2000 láb mélységet is talál. A gibraltári szoros legkeskenyebb részén csak körülbelül 1000 láb, tovább keletre azonban már 3000 láb mély a víz. A spanyol partokon 6000 láb. Nantucketől délnek 2500 tengeri mérföldre 7800 láb mélységet sem találtak feneket. A legnagyobb mélységeket a déli tengeren talál. Nyugatra a Jörmény fokától 16,000 s szintén nyugatra Sz. Helenától 27,000 lábat értek. Dr. Young az Atlanti Océán közepemélységét vagyis mélysége átlagát 15,000 s a Csendestengerét 18,000 lábra teszi. — Ez utóbbi számoknál érdekes Russell számításai eredményére emlékeztünk, mely az Atlanti Océán mélysége közepét szintén 15,000 s a Csendestengerét 20,000 lábra tette, mely számításának alapjául a hullámok sebességének a víz mélységével növekedési viszonyait vette s mint láttuk, az egyiknél ugyanazon s a másiknál is megközelítőleg eredményhez jutott már előbb e pusztán elméleti következtetéssel, mint más a farsadós és megszámlálhatatlan sok gyakorlati mérés által — később.

Fitz-Roy tengerész-tábornagy 1861-ben azon eszmével lépett föl, hogy a levegő hőmérsékének és nyomásának gyors vagy rendetlen változásából a viharok közeledtét következtethetjük s ajánlotta, hogy állítatnának föl e végre különböző helyeken hő- és légsúlymérők s az ezeken észrevert változások táviratoztassanak különböző irányból egy központra, hol aztán ezekből kellő következtetéseket vonhatnánk. Első pillanatban bizonyára sokak előtt ha nem is vakmerőnek, de gyanus eredményűnek tűnhetett föl e követelés; az eszme azonban életrevaló volt és csakhamar nyert is életet. A párisi császári észlelő, kevéssel az eszme nyilvánítása után, szövetkezett Európa légügyi vizsgálati legnagyobb részével, kiknek időnkint rendszer távirati jelentéseit *Leverrier* naponként nagy gondal állítja össze s szerkeszti az u. n. *Situation générale*-t (átalános helyzetet) s a *Probabilité*-t, melyeket aztán az illető jelentést tevő állomásokkal táviratilag közöl. Anabban tudva az eredményezett légnemző, hőmérséklet, a szél irányát s erejét, a felhőzést s a tenger állását; emebben kimondja azon következtetést, melyet a jövő nap időjárására nézve valószínűnek tart. 1863 óta különböző légügyi térképeket is ad ki, melyek némely észleletek eredményét megtestesítve tárják fel. *Leverrier* jövődölesei, vagy talán jobban mondva állításai az érkező időről, közölve a kikötők parancsnokai-val, a világtörnyokről vagy egyéb magas pontokról bizonyos jelzők által tudatva lesznek az egész tengerész-világnak. Számos ily jelző van már a francia, angol, az északamerikai Egyesült-Államok, a holland, spanyol, portugál, olasz partokon s Oroszország is nagy készüléteket tesz, hogy a pétérvári észlelő is csatlakozzék e nagy eszméhez a vizsgáldásait különösen a Fekete-tenger romboló viharai ellenében érvényesíthesse, hol a szulini torkolat, miután veszélyes zónáit innen-onnan egészen megsemmisít, jókor adott értesítéssel sok hajónak adhat jó menedéket.

Legújabbban némi mozgást venni észre Triesztben is, hogy ezen részjelzők az osztrák partokon is figyelmet ébresztettek. S a mit *Fitz-Roy* csak imént pendített meg, *Müller Ferdinand*, sz.-pétérvári csillagvizsgáló helyettese minjárt 1864-ben tovább fejtette, s mint látszik, biztoabb alapra készül helyezni. Ő ugyanis nem elégszik meg azzal, hogy azt mondjuk, hogy olykor a levegő változása szokatlan vagy rendhagyó s ilyenkor vihart várhatunk; — hanem ki akarja mutatni azon erőket s viszonyokat, melyek a viharokat

természet szerint szülők s erre nézve *Dove* elméletéből indul ki. *Dove*, ugyanis ezt mondja: a légváltozást az egyenlítő s sarki légáramlás folyton váltakozása idézi elő; a ki tehát az összes levegőváltozást vagy az idő járását előre tudni akarja, mindenek előtt szükséges, hogy a két különböző áram viszonyait ismerje. És ebből von aztán *Müller* oly következtetéseket, melyek nyomán, maga igazolásul az 1863. decz. 1. — 4-iki vihar megjelenését, az előlegesen tett észleletekből, előre megmondhatónak mutatta fel.

Hogy kicsiben is mutathassunk föl nagyot, meg kell említenem *West C.* találmányát, melyet ő a múlt évben Blackwallban, később Portsmouthban, „Valiant” vértés-csatárhajón (Panzerfregatte) mutatott be. Céltja, hogy a hajóban támadt tüzet, vagy a lyukadt hajóba tóduló vizet annak idejében jelezze, míg még a nagyobb bajnak elejét lehet venni. Az egész készülék egyszerű s a célnak megfelelő. Áll egy villanyütegéből, melyből a hajó különböző részeibe, osztályiba két-két huzal megy, s az egyik vége higanyemecsné, s a másiké a hajó feneké fölé alkalmaztatik, olyformán, hogy a mint az illető osztályban a hőmérsék 50 fokra hágott, a higany terjeszkedése, illetőleg emelkedése által a medenczében levő huzal a higany fölött álló huzalt érinti s a hajó parancsnoka szobájában levő mutatónál a villany hatására megszólal csempetű figyelmzetet a bajra s maga a mutató (indicator) az osztályt is jelzi, melyen a hőség emelkedik s illetőleg a tűz támadt. Hasonlóan van a hajóba tóduló vízzel, melynek észleleti pontjánál a hajó fenekéből felálló csőben, a mint a víz s a csőben levő dugaszja is emelkedik, bizonyos magasságon érintkeznek a dugaszszál emelkedett huzal, a fölülről oda függött huzallal: erre a parancsnok ébresztője megszólal s a mutató a baj hollétét jelzi. Csélyiségnek látszik e készülék; de gondoljuk meg, mily jótémények az egy oly siket és néma tömkelegben, minő a hajó belseje, hol gyakran már érezni a veszélyt, és alig van, a ki csak gyantítja is, hogy sajátjékk hol és hánnan van tehát? Nagy bajok könnyen lesznek így elháríthatók s ez, a mit csékélyiségnek mondanánk, bátrabbakká teszi a felénkeket is s bizalmasokká a rettegőket, kik utolsó kényszerben remélve bízták magukat egy hosszabb utra induló hajóra. — „Valiant” már is el van látva egy ily készülékkel. S nem lehet elhallgatnom azon elmes találmányt sem, mely a múlt évben Londonban mutatott be, mely ködben s sötétben a zónyok, sziklák vagy egyéb akadályok kikerülésére magától figyelmezteti a hajóst. Ugy van készítvé, hogy a hullám s minden mozgás az egész jelzőt, a mint az vízszint libeg, akkint érinti, hogy az időnkint, belső szerkezete által erős fűtőt huzalt, melynek alkalmazása Dunánkon is lehetséges s jó is volna.

Ha a hajóépítés körül majdnem naponkénti haladást közelebbről s részleteiben akarunk figyelemmel kísérni, — nehézn volna választanunk: a mindinkább fejlődő takarékságot, vagy a célzetszerűséget vagy a hajók nagyságát vagy azok sebességét méltányoljuk-e inkább? Legmeglepőbb valószínűleg a hajók nagy gyorsasága, melyet a víz ellenállását legmérszékeltbő formák s a gőzerők legelőnyösebb használata által elérték. P. o. többé nem föltűnő, hogy valamely gőzös a tengeren 15 teng. mérföldet fusson meg óránként, míg ez csak egy évtizeddel előbb igen kielégítőnek tartott; — de „Jona” a Clyde vízen óránként 20 mérföldet is megfutott s „Ulster” és „Monster” angol postahajók próbautakat allalmával 21 mfd-t is tettek, — nemkülönben „Leins” er „Connaught” s ez utóbbi négy hajó első hathavi szolgálata alatt óránként átlagosan 18 mfd haladást mutatott fel; „Daniel Brew” pedig New-Yorktól Hudsonig, e 125 tengeri mérföld távolságra, mely körülbelül 31 geogr. mérföldet tesz, 5 óra s 5 perc alatt futott s így a mi vaspályáink sebességét jóval meghaladta.

S ha végre azon vizsgálódások eredményeire gondolunk, melyeket a természetudományi, természetrajzi s légügyi ismeretek körében gyűjt és mintegy szerves egészezzé alkotni folyton fűrad a emberész tisztakar: lehetlen a szorgalom s tudatos haladás nyomán nem gyönyörködnünk. Midőn azt hittük volna, hogy a gőző nemcsak pótolni, de nélkülözhetők ké is fogja talán tenni a vitorláshajókat: *Mauvy* térképre teszi az időszaki és rendszeres szelek irányait s a vitorlásoz nem leve többé a szél szeletjeit, — egyenesen haladnak a mester által mutatott utakra és parancsolnak a szélnek: „menj velem vagy vigy magaddal!”

Kenessey Albert.

Keleti élet.

(Vámbery Armin egyetemi előadásai után.)

II.

Mohammed azt rendelte, hogy érette, család-járt és az uralkodókat minden pénteken tartanak tanítás a *dszám*-ban. A dszámie után oknát fogva nagyobb jelentőségű hely a mecsetnél, mert ez utóbbiban csak a közönséges isteni tiszteletek tarthatók, *khutbék*, azaz Mohammedtől szülő imák nem. Ezen khutbék a valódi arabs ékesszólás virágainak méltán nevezhetők s különösen kitűnnek a bagdadi és damaszkusziak, maga az előadás is, mit a *khutbók* végeznek, emeli a khutbó szépségét.

Keleten szervezett papság nincs, mert ott mindenki pappá lehet, ha a Koránt kellően olvasni bírja; az igaz, hogy legtöbbször közülük más keresetet is folytatnak a paposkodás mellett, de e tisztjók nem is oly nehéz, hogy egy könnyen el ne végezhetnék. Az ima idejékor a minaretten álló *imám* elmondja az imára hívó éneket, mit a mecset belsejében egy másik imám ismét. Ha gyülekezet van s isteni tisztelet készül, az imám a gyülekezet élire áll, mire ezek sorakoznak s várják az imám jeladásait. Ez egyszerre hátrafordulván, kezét fejére teszi s a Korán első szavát elkezd mondani, az első „*Allah ekber*”-nél (Allah nagy!) meghajol, a harmadiknál földre borul s vele az egész gyülekezet. A kétszeri leborulást *rikhán*nak nevezik s a reggeli imánál hét, a délnél három, a délutánál öt rikkát tesznek, sőt ramazanünnepén még többet, mert maga az esteli ima negyven rikkával jár.

Nem minden rikkát kell szükségképp tenni, hanem csak azokat, melyeket a *kelam ullah* rendel; a miket a *szummet* (Mahommed parancsa) vagy *a-farz* (Korán-magyarázóok szava) ajánl, azokat bátran elhagyhatni, így p. o. a déli imánál három rikka, *kelam-ullah*, hat szunnet, kilencz *farz*. A körülméltetés is szunnet, s találatnak Kurdisztanban számosan olyanok, kik bár öreg emberek, de nincsenek körülméltetve, a nélkül, hogy ezért hitelenek lennének. A *miszvak*, azaz: szagos fából készített fogtisztító szerszám is szunnet s ezt a buzgó muzulmanok turbánjuk mellé tűzve viselik.

Mindezek azonban külön cikkekben bővebben adhatók elő, most még, mivel vallási dolgokról van szó, lássuk a török olvasót.

A török olvasónak (tesz bi) 99 szeme van, melyek mindegyike az Istennek egy-egy tulajdonságát jelenti, p. o. az első *Allah*, a második *kadry* (tehétő) a harmadik *akyl*, a ki mindent tud; ugyanezen 99 szeme Mohammed tulajdonságait is jelenti, de alsóbb fokban. Így az itteni *akyl* Mohammednél csak *beradzet*, előrelátó. A persz olvasón még *Alinak*, sőt *Dulud* nevű lovanak tulajdonságai is fölemlítettek. Közli *Kun Gyula*.

Történelem-statistikai kérdés.

Zay-Ugróc 1866. márcz. 5-én. Tudva van, hogy a valaha oly híres *Gara* család férfijának *Gara László*, *Lőrincz* fiában, magva szakadt. Ezen *Lőrincz*nek első nejétől *Ostfy* Zsófiától, az érintett *Lászlón* kívül, még három leánya volt, kiknek utódai elhaltak. Második nejével *Pákos* *Pav* *Lucz*ával csak egy leányt nemzett t. i. *Borbáld* utód *Chemeri báró Zay Ferencz* nejét, kitől egyenes vonalban származnak a mostani Csömöri gróf Zayak. A *Gara* család férfija magva szakadása következtében *I. Ferdinánd király 1541. évi január 28-án* kelt új adományos-levél által, említett *Gara Lőrincz* fenmaradt három leányát: *Katát*, *Annát* és *Borbáld*-at, majd akkor *Zay Ferencz*-né, és ezeknek törvényes utódait, Magyarország és a társországokban fekvő *Gara-féle* összes birtokok megajándékozta. *Gara Kata* és *Anna* vonala későbbben kihaltván, a *Garák* összes birtoka az illető levéltárral együtt *Gara Borbáldra* és így a *Zay-akra* szállott. A birtok, a török pusztítások és a mostoha idők mindenféle viszontagságai alatt idegen kézre került, de a levéltár a *Zayak* kezében maradt és általuk maig hiven őriztetik. Ezen levéltárban eredetiben találatik a *Walko* megyében fekvő „*Gara*” nevű villa fölötti első adományos levél 1269. d.ik évről, valamint az új adományos levél 1541. d.ik évről is, mely utolsóban úgy mint az előbbben villa — castrum „*Gara*” *Walko* megyében fekvőnek mondatik. Ezeket előrebocsátván, csaknem megfoghatlan, hogy noha ezen utolsó okmány kibocsátása óta csak 324 év múlt,

mégis *Walko* megyének és *Gara* várának helyisége eddig teljes bizossággal nem határozottatott el. Közelítő ebbeli adatok találhatunk ugyan régiebb és újabb történelmi és statisztikai munkákban, ugyanint, hogy *Walko* megye egy pár század előtt beolváztatott Tótország többi megyébe, hogy a Verőczemegyében fekvő *Gorján* falu a régi *Gara-vár* stb. de mind ez nem pozitívítás. Már most szerény kérésém oda megy, sziveskedjenek azok, kiknek *Walko* megye és *Garavár* fekvéséről biztos tudomásuk van, engem ezen érdekes lapban, igen tisztelt szerkesztője jóváhagyásával, mielőbb felvilágosítással szerencsétlenül. Szükségtelemnek tartom bővebben fejtegetni, miszerint nem jogkutatási vizsketeg — annyi századok után — „risum teneatis amici!” — hanem őseim iránti kegyelettel párosult tudvágy ezen igénytelen kérés és kérdésnek indítója. Csömöri gróf Zay Károly.

Statistikai adatok Pozsonyból.

Pozsony, febr. 24.

Városunk műveltségi statistikájához tartozik az itteni három könyvnyomda működése is. A Sieber örökösöké (mely 1850-ig mint Schmidtfele nyomda volt ismeretes) betűöntődével van egybekötve; itt nyomatnak mult évben az „Erdészeti Lapok” havonként két iv 600 példányban, jelenleg pedig itt adnak ki, a „Mittheilungen des ungar. Forstvereines” negyedéves folyóirat 700 példányban, és az itteni evang. elemi iskolák tankönyveit. Wigan Károly Frigyes nyomdájában, melyet atyja alapított, jelentek meg még mult évben „Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Pressburg” havi füzetekben 600 példányban, ez a jelen évben mint évkönyv látand napvilágot; az orvosok és természetvizsgálók mult évi „Napi Közölnye” is itt nyomatott 800 példányban, ugyszintén „Pozsony és környéke” jeles monographia 700 magyar és 500 német példány, f. évben pedig az orvosok és természetvizsgálók városunkban tartott 1865-ki XI. gyűlésének emlékkönyve is itt fog megjelenni 750 példányban. Schreiber Aajos nyomdájában (előbb Belnay örökösöké, majd 1841-től Landerer Lajos tulajdona) jelent meg mult évben a „Kórházi

Szemle” haviirat 200 példányra és az „Evanjelikus” szlav egyházi lap 300 példányra; mindkettő megazúnt; a jelen évben a „Pressburger Zeitung” 780 példányban adatik ki Schreiber által, ebből a vidékre 100 példány küldetik szét, többi a helybeliek közt osztatik ki.

Nevezeteseb lapjaink közül az itteni postára érkezik a Magyar Világ 50 példányban, Pester Lloyd 47, Pesti Napló 42, Bolond Miska 33, Utókösz 27, Hon 21, Vasárnapi Ujság 17, Politikai Ujdonságok 16, Politikai Hetilap 16, Fővárosi Lapok 16, Sürögny 15, Hazánk és a Külföld 13, Pesti Hírnök 7, Gazdasági Lapok 6, Religio 6, Magyarország és a nagyvilág 6, Új Korszak 5, Hungaria 5, Erdészeti és gazdasági lapok 4, Egyházi és iskolai lap 4, Katholikus Néplap 4, Egész ségi Tanácsadó 2, Kalauz 1, Gutenber 1.

Az iskolai félév bevégeztével nem lesz érdeketlen a tanulók létszámát közzé tenni, mely ekkép áll városunkban: A kir. jogakademiamában összesen 230 (a mult nyári félévben 217) volt a joghallgatók száma. A kath. főgymnáziumban összesen: 501. (1865: 445). Az evang. lyceumban összesen: 444. (1865: 412). — A városi főreáltanodában összesen: 254 (1865: 250). — Elemi kath. tanodák: 1. Sz. Mártonhoz címzett főelemi s vele egyesített alreáltanoda összesen 498 (1865: 512). 2. Sz. Lászlóhoz címzett főelemi t. 389 1865: 408. 3. Sz. Imrehez címzett főelemi tanoda: 276. (1865: 181). 4. Virágölgyi alsóbb elemi fitanoda: 190. (1865: 160). 5. Virágölgyi alsóbb leánytanoda: 110. (1865: 94). 6. Váraljai alsóbb elemi vegyes tanoda: 132 fu, 90 leány. (1865: 134 és 90). 7. Orsolyaapózáknál felsőbb elemi leánytanoda: 621. (1865: 594). 8. Notre-Dame, apokázánál felsőbb elemi leánytanoda: 384. (1865: 385) A kath. elemi tanodákba járók összes száma 1485 fu 1205 leány (1865: 1395 fu, 1163 leány). — Evangélikus elemi tanodák: A IV. osztályu polgáriskola: 220 (1865: 220), a VI. osztályu leányiskola 150. (1865: 180). Virágölgyi alsóbb elemi iskola II. osztálylyal: 143 fu és 109 leány (1865: 150 fu és 114 leány). az evang. elemi iskolákba járók összes száma 363 fu 259 leány. (1865: 370 fu, és 293 leány). — A zsidó elemi iskolákba járók összes száma: 520 fu. és 213 leány (1865:

480 fu és 200 leány). Hat engedélyezett magán leányintézetben létezik 250 tanuló. (1865: 264). Főösszeg: 2368 fu, 1027 leány; (1865: 2245 fu, 1929 leány). — Pozsonyban tehát minden 10 lakosra esik 1 iskolagyermek.

Pozsony városa számlál az utolsó összeírás szerint 45,540 lakost, 1849 házat és 9962 szallást. E számban azonban az itten ideiglenesen lakozó idegenek is foglaltatnak; ezeknek levonása után Pozsony benszültött és itt letelepedett lakosainak száma tesz 43,863, ezekből férfiak 20,479, nők 23,384. Vallásra nézve: róm.-kathol. 31,289, ág. evang. 6,947, helvét hitv. evang. 124, görög-katholik. 27, zsidók 5475, összesen. 43,863. — A Financz-Landes Direktio és Polizei-Direktionak legújabbban történt felosztása, ugy főuraink nagy részének a fővárosba vonulása következtében naponként gyérül városunk népessége, ugy hogy míg a mult években 500 szallás állott üresen, azok száma jelenleg már a 600 at meghaladja. Dacára ennek, városunkban még mindig 23-féle cs. k. hivatal létezik. Don José.

Egy veleg.

** (Nagyszerű hazafias adakozások Olaszországban.) Mily nagyszerű dolgokra képes a hazafui lelkesedés, mutatja Olaszország, hol kevés nap előtt azzal az indítvánnyal léptek föl, hogy a nemzeti adósságot önkéntes aláírások utján kelene kifizetni, s minjárt az első napokban 25 millió frank gyűlt össze. Azóta e nemzeti adakozási készség folyvást tart, az olaszok vetkélve hordják vagyonukat a haza oltárára. Csak maga Turin, már is 10 milliót írt alá, gróf Arése százezer frankot, Corinaldi, a velencei menekült, ötszáz-ezeret. Fenzi bankár nagy ovatossággal azt köztötte ki, hogy százezer frankot csak úgy fizet, ha az aláírás az ezer milliót megüti. Az olasz állam adósság ötezer milliót tesz, s így alig képzelhető, hogy az teljesen fedezve legyen, de e nemzeti adakozás, mely hihetleg önkényes kölcsön gyanánt fog tekintetni, bizonyosan nagyot lendít az állam pénzügyein. A „Gazette del Popolo” című lap, mely az indítványt tette, alig győzi elfogadni az adakozásokat, s ivekre torjódó nagy mellékletekben közli az adakozók mindinkább növekedő névsorát.

TÁRHÁZ.

tekben a rendes tíz óra helyett csak is nyolczat dolgoztak naponként; az elbocsátások egész télen napirnden voltak, a munkások többnyire a világlíallítás palotájának építésénél alkalmaztatnak.

Legszébb időtölésünket vasárnaponként a magyar egyetben találjuk. Köszönet azon derék fiuknak, kik ezen egyeletet megalapították, most csoportosan jóvünk össze a város minden részéből, és akkor, mintha csak Magyarország kellő közepében volnánk, úgy érezzük magunkat; megtudjuk a magyar lapokból, hogy mi a hír a távol szep hazában. Betekintünk egyuttal a pesti muzeumba is, a hol most a néma szobrok helyett az élő honatyák, a hon bajnokai ülnek szép rendben, a kiket az Isten sokáig tartson meg jó friss egészségben! és gyönyörködünk rajta, hogy minő takarosan rakják a szép vitéz vágasokat. Azután beszélgetünk Pestről, szép palotáiról, a gyönyörű Dunasorról, a tudományt hirdető akademiáról, (az utóbbira különösen büszkék vagyunk, mivel alig van valaki a magyar földön, a ki egyegy marok földdel hozzá ne járult volna), a büszkélkedő budavári királyi palotáról, a pompás lánozhidról; hát ha majd hazajövet még Reiter féle csatornát is találunk, már ezek mind olyan szépek, hogy csak beszélni is igen szeretünk róluk. Mind ezek jobban teteszenek nekünk, mint Párisnak valamennyi fényes boulevardjai meg pompás terei; azután bizonyítgatjuk egymással, hogy az egész kerek földön Pest a legzezebb város. És mégis vannak, akik azt állítják, hogy szellemileg igen hátravagyunk. Volt Németországnak egy Schillerje, Angliának meg egy Shakspeareje, az igaz; de nekünk is volt Kázinoyzók, Vörösmartny, meg Szalayuk; meg azután Németországban sem születik minden nap egy Schiller. Különben nem is volt a magyarnak annyi ideje meg alkalma, a kőből épült szép tanodákban a sok tudományt nyugalommal hallgatni, mint más nemzeteknek. A magyar, karddal a mürkában, lóháton tanulta a tudományt századokon át a csatamezőn, és jó fejének is kell lenni, hogy a mit tudott is, el nem felejtette.

Azt is mondják, hogy szegények vagyunk, biz az nagyon is igaz, hanem némi megnyugtatósul

szolgál, hogy nem csak mi vagyunk az oka. Hej! de másképp volt az ezéltől akkor volt még a mesterembernek is mit aprítani a tejbe, járta akkor a pecsenye meg a kalapit, az ől sem állott üresen, meg igen sok gazdasszonyunk nem kellett a szomszédba menni tejért. De jöttek is akkor az idegen nemzeteknek iparos fiaí arra az áldott magyar földre; az volt a szerencsés, a ki álltilhanatott a hátaon; arra nemis gondolt, hogy ő majd megint viszsza megy. Azt se nézegették, hogy jobbá-e itt az országukat mint önálok, csakhogy egyszer itt volt. De talált is eleget, igazi vendégszeretettel, munkát és pénzt és egy csinos menyecskét, mert hamar számolt az atyai magával, hogy biz a magyar leányok derék gazdasszonyok, és pár esztendő múlva a bevándorlott atyafi olyan magyar lett, mint bárki más. S a kik mégis hazájokba visszatértek, soha sem tudják Magyarország emlékét elfeledni, mesél is eleget földesúrtl fiainak este a munka után arról a szép életről, hogy mint volt ott minden; két garasért egy csirke, meg a bort majd hogy csak ingyen nem osztogatták. S így nem csoda, hogy ők is vágyat kaptak, hogy ők is elmennek arra az igéret földre; el is mentek, de hamar vissza is térnek most többi társaiknak pedig azt mondják, hogy biz oda már többé ne menjenek, mert ott már az igéret földének meg csak nyoma sincs. Ne is oda atyafil nem ugy van most, mint ezélt volt régen, most azon az áldott magyar földön a mesterember örül, ha csak öziberevesre jut, azután még mi magunk sem találunk munkát a ház körül, és hogy el ne egyűk azoktól a kenyeret, a kik el nem mehetnek, mi is csapatosan vándorlunk idegen nemzetek országába, de nem azért, mintha ott az igéret földjét akarapok feltáldni, hanem hogy lássunk és tanuljunk. És mivel azon reményben vagyunk, hogy idővel a magyar „jogfolytonosságon” rágódd bilincseket” megesszi a rozsdá s visszaadatik az a nemzetnek, a mi Isten és az igazság után őt megilleti, azután hazakerkezzünk nem irigylünk meg senkit e világban, mert benne leszünk az igéret földében, a jövő pedig meg fogja a világot győzni, hogy azt mi meg is érdemeljük. Jedlitska Károly iparos-segéd.

Melléklet a Vasárnapi Ujság 10-dik számához 1866.

Agg. — Adakozás. — Nemzeti színház. — Szerkesztő i
ndanivaló. — Sakkjáték. — Nyílt tér. — Heti-naptár.
első szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónapi-és hetinap	Katholikus és Protestans naplár		Görög-orosz naplár	Izraeliták naplára	N a p			H o l d			
					hossza,	kél.	nyug.	hossza,	kél.	nyug.	
Márczius				Február (6)	Adar, Rossz.	t. p.	4. p.	6. p.	t. p.	4. p.	6. p.
11 Vasár	G 4 Heraklius	G 4 Laetare	27 B 3 Prokop.	24 Lévi	350	40	6 24	5 58	281	1	2 39 este
12 Hétfő	Gergely pápa	N. Gergely	28 Vazul	25	351	40	6 21	6 0	293	54	3 23 1 6
13 Kedd	Rozina özvegy	Krisztina	1 Mart. Eudo.	26 Lázár	352	40	6 19	6	1 307	10	4 23 1 11
14 Szerd.	Mazila királyné	Szendike	2 Theod.	27	353	40	6 17	6 3	320	58	4 41 3 21
15 Csüt.	Krisztin, Longin	Kristóf	3 Eutropius	28 Ant.rend.	354	39	6 15	6	5 355	0	5 15 4 32
16 Pént.	Heribert püsp.	Abrahám	4 Gerasim	29 (visszatér)	355	39	6 13	6	349	27	5 48 4 59
17 Szomb.	Gertrud, Patrice	Földike	5 Syropus	1 Nizan/Ros.	356	39	6 10	6	4 10	6 20	7 6

Hold változással. ☾ Utolsó nyerges pénteken 9-én, 5 óra 10 perczek délután.

Az általam közrebocsátott

„SIREMLÉK-ALBUM”

ezőljából az ország különböző vidékein s a dunafejedelemségekben felállított ügynökségekre vonatkozólag van szerencsém az illető ügynök urak névsorát azon tiszteletteljes értesítés mellett közzétenni; hogy az érdekelt Album nagyválasztéku mintarajzai után s azokhoz mellékelte nyomtatott árszabályzat szerint mindennemű megrendelések sirkövekre, épület-munkákra, emléksobrokra, feszületekre, keresztelőd-medenczékre, s egyéb márványműkészítményekre ugyanazok által elfogadtatnak s pontosan fogantatottatnak.

Az illető ügynök urak névsora következő:

Almásan: Beck Mór.
 Alsó-Jász-Szent-Györgyön: Gallovich János.
 Abrudbányán: Remetey Ignác.
 Aradon: Andrási Károly.
 Apatinban: Weidinger Zsiga.
 Arokszálláson: Strasser David.
 Abonyban: Hutkay Sándor.
 Besztercebányán: Palkovich L.
 Brailaban: Sreter Illes.
 Bukarestben: Stühr Károly.
 Bataszéken: Koller St. J.
 Brassóban: Zürner Ferencz.
 N.-Békerekén: Schäffer Péter.
 Békésen: Konitsky János.
 B.-Csabán: Singer D. A.
 Belgradon: Bucovalla és Mejóvics.
 Beszterczén: Kelp Frigyes.
 Bogsánban: Blaschutty J. fia.
 Brodon: Dimovic D. N.
 Bonyhádon: Straicher Benő.
 Beodrán: Karácsonyi Miklós.
 Csakóván: Dina György.
 N.-Csanádán: Telb Sz. János.
 Czegledén: Gombos Pál.
 Csongradon: Marsies Ignác.
 Deveserben: Steuer József.
 Dobsinán: Gömöry Gusztáv.
 Dömölkön: Turcsányi Andor.
 Dályan: Weisz testvérek.
 Décsen: Krémer Samu.
 D.-Földvárán: Nadhera Pál.
 Egerben: Szál Antal.
 Egerben: Polterozky Gyula.
 Eperjesen: Polt Ferencz.
 Erzsébetvárosban: Szenkovics Z.
 Eszéken: Flambach Alajos.
 Fejérgyarmaton: Balika Sándor.
 Fehértéplomon: Schescherko A.
 Felsőbányán: Husovszky Gyula.
 Félegyházán: Molnár Alajos.
 Fogarason: Novák János.
 Galacsen: Metaxa A.
 Győrújvárosban: Waldner Vilmos.
 Göllnitzén: Szentistvány F. J.
 B.-Gyarmathon: Gazdik Lajos.
 Gyöngyösön: Kozmáry János.
 Gyulan: Dobay János.
 Hőgyeszen: Rausz S. öv. és fia.
 Halason: Hirschler David.
 Hátzéken: Lengyel A. és fia.
 Hatzfelden: Schnur Ferd. S.
 Hódgason: Rausch Antal.
 Hold-Mező-Vasárhelyt: Szokolovits I.
 Jassyban: Baumgartner Frigyes.
 Jászberényben: Holczter testvérek.
 Iglón: Schwartz A. W.
 Ipolyshon: Mikulasy Gyula.
 Kassán: Jermy Károly.
 Karánsebes: Engels Mátyás.
 Kaposvárott: Leipzig Antal.
 Károlyvárott: Fröhlich Albert.
 Karloviczen: Gyarmathy Gusztáv.
 Károlyfehérvárott: Materny Emil.
 Kalocsán: Loidl József.
 N.-Kanizsán: Kecskés János.
 Krajoján: Vidacs István.
 Kecskeméten: Papp Mihály.
 Kézsmarkon: Szepko C. N.
 Kézdi-Vasárhelyt: Csizsár Mihály.
 N.-Kikindán: Kissinger Mátyás.
 Kís-Körösn: Teichner Illés.
 Kolozsvárott: Tauffer Ferencz.
 B.-Komlósán: Csernik Gusztáv.
 Kulán: Bosnyák J. utódai.
 Kun-Sz.-Miklósán: Leschitz Mátyás.
 Mun-Sz.-Martonban: Nitsch Márton.
 Kőrmöczbányán: Jánosy J. öv.
 Lévan: Missik J.
 Lippan: Vinternitz és Büchler.
 Lompalánban: Rojesko J.
 Losoncban: Geduly Albert.
 Lovrinban: Krausz Péter.
 Lugoson: Schiesler A.
 Makón: Bohm Albert.
 M.-Vasárhelyt: Fogarassy Döme.
 Medgyesen: Guggenberger F. J.
 Miskolcson: Bóde László.
 Mooron: Haan Károly.
 Munkacsón: Tóth Károly.
 Nagy-Károlyban: Nasch és Weisz.
 Nyírbátorban: Legányi Ede.
 Nagy-Kanizsán: Vucskics János.
 Nagybányán: Haracek János.
 Nagy-Kalloban: Mandl Salamon.
 Nagy-Enyeden: Hank K. Adolf.
 Nagy-Körösn: Szikszay L.
 Nagy-Sz.-Miklósán: Karl Nándor.
 Nagy-Sinken: Potoczky Péter.
 Nagy-Varadon: Sdravich János.
 Nyíltán: Filberger R. A.
 Nyíregyházán: Kralovszky L.
 Oraviczen: Becher József.
 Orsován: Böhm Károly.
 Orosházán: Vangyel Mihály.
 Ószódán: Fábias Mihály.
 Pápan: Bermüller József.

E vállalatomnak szíves pártolását azon bizalomba helyezem, melyben szerencsés válek eddig is

Gerenday Antal,

első orsz. szab. márványműgyártólajonos.

Gyermek vászonnemű-készletek,

u. m.: ingek, lábravalók, korsettek, ellenzők, piqué-takarók, kötött főkötők s a t.

Keresztelő-vánkosok és zubonykák

fonott vagy vas bölcsők, egészen felszerelve minden áron.

Női vászon-készletek,

4gyneműek, nappali és éjjeli ingek, nadrágok, korsettek, fésülő-köpenyek, zsebkendők, szoknyák s a t. asztalneműek, törülközők s a t.

Kész menyasszonyi készletek

bármely áron, menyasszonyi ruhák selyemből vagy illusioból, és mirtus koszorúk.

Finom himzések, fehérneműek, csipkék,

gallérok és kizelők, főkötők, hálók, szüvetek, szélek és betétek s a t.

Függönyök és függönyszöveteket

ajánl

TÜRSCH F.

Pesten, váci-utca 19-ik szám a., a nagy Kristóf mellett.

Magrendelések postai utánvét mellett gyorsan teljesíttetnek.

Részletes árjegyzékek bérmentve. 1319 (14—0)

KÁNYA JÓZSEF

(előbb Böhm és Kánya)

Pesten, József-tér 10-ik sz. a.,
 ajánlja

minden évszakra

dúsan ellátott

legujabb bel- és külföldi

női-divatáru raktárát.

1168 (19—0)

Titkos

BETEGSÉGEK,

ujjonnan keletkezettek

8 nap alatt

48 óra alatt

meggyógyítanak

dr. Fux J.

23 év óta fenálló rendelési intézetében, anélkül, hogy a beteg foglalatosságában háborgattnék.

Rendel: d. u. 1—4 óráig.

Tiszteletdíjjal ellátott levelek a leggyorsabban eszközöltetnek.

Lakása: Király-utca, 24. sz. a. 1-ső emelet. 1876 (8—12)

Eladó-birtok.

Zalamegyében, Zala-Egerszegtől 3/4, a sopron-kanizsai vasút szt.-íván állomástól szinte 3/4 órányira fekvő 200 hold jó minőségű tágosított birtok (mely 4—500 holdra kiegészíthető), urilakkházzal és gazdasági épületekkel, szabad kézből, jutányos áron, és kedvező feltételek mellett, eladó. — Bővebb tudomást vehetni A. B. betűkkel címzett bérmentes levelekre, Z.-Egerszeg poste restante. 1522 (4—4)

Régi pénzeket

és mindennemű régiséget, drágakövet, gyöngyöt, színeskővet, aranyat, ezüstöt, ásványokat vesz és cserél a legmagasb áron. 1428 (1—2)

Régiségek és természetiek irodája,

Dorottya-utca 11-ik sz. a. Pesten, a Lloydnak átellenében,

hol egy nagy választéku raktár mindennemű régiségek, régi pénzek, gombok, óvek és mentekötők, a legelőbb áron, egy-egy nagy raktár ásványok, lepkek, bogarak, madárőrök, tojások, üvegsemekek is találhatók.

GRIMAULT és TÁRSA gyógyszerészek Matico-injectiója és matico-tokocskái

PÁRISBAN (Rue Richelieu 45). 1395 (14—32)

Uj gyógyszer, mely a Parni matico-fa leveleiből van készíte a gonorrhoe gyors és csatlaltan gyógyítására a nélkül, hogy a belső részeken feszültséget vagy gyulladás idézne elő. Dr. Ricord s a párisi orvosok többje ezen szer megjelenése óta minden más gyógyszerreket mellőznek. Az injectio, a betegség kezdetekor a tokocskák illűt esztekben, mikor a copahú, cubeba s más érczes alapokon fekvő injectiók hatása eredmény nélküliek maradtak — alkalmaztatik. — Az injectio ára 2 ft., a tokocskák ára 2 ft. 50 kr. A fóráktár létezik TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerésznél, Pest király-utca 7. sz. a.

Szakáll-hagyma,

nem pomádé!

Ez egy új találmányu czikk, mely biztos hatása által a teljes és erős bajusz és szakáll növést gyorsan és csatlaltanul előmozdítja; négy-hat hónapon át való folytonos használat által az ifjú egyének biztos sikert aratnak.

Egy üveg ára 2 ft. 10 kr. Postai küldésnél egy üveg pakolásáért 20 kr., azontul minden darabnál 5 krral több számítatik. A küldés csak készpénzfizetés vagy postai utánvét mellett eszközöltetik. Megrendeléseket elfogad

Pesten: TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész ur, király-utca 7. sz.
 Bécsben: Weinberger Zsigmond ur, Rothenthurmstrasse Nr. 8.
 Pragában: Fragner B. gyógyszerész ur, Kleinseite.
 Krakóban: Stockmar Ernő gyógyszerész ur. 1530 (2—12)

11-ik szám.

Tizenharmadik évfolyam.

Pest, márczius 18-án 1866.

Előfizetési feltételek 1866-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1866. január 1-től kezdve: Egy, négyszer hasábozott petit sor ára, vagy annak helye egyezéri gításnál 10 krla háromszor-vagy többeszeri gításnál csak 7 krla számítatik. — Külföldre névze kiadó-hivatalkunk számára hirdetésményeket elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M.-Frankfurtban: Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelik Alajos. — Bélyeg-díj, külön minden gítás után 30 kr.

Gaál József.

(1811—1866.)

Csak a mult napokban szólítá ki a végzet soraink közül Gaál Józsefet, ki egykor szintén egybetartó lánczszem, lépcső volt irodalmi életünkben; lépcső, egy szerencsés nemzedéket magasbra juttató. Lyrai kísérletein, beszélyein s genreképein ügyes írói kéz fog ismereszeni s kivált néhány színműve színpadainkon még ezután is szívesen látott vendég marad. — de főérdeme a népi elemben fekszik, melylyel műveiben Czuczor s maga Vörösmarty mellett öntudatosan haladva, Petőfi és Arany művészeiből iskoláját előkészíté.

Gaál József, a Károlyi grófok egyik köztisztelőben állott gazdatisztjének gyermeke, 1811-ben Nagy-Károlyban született. Szülővárosában kezdé tanulmányait, melyek folytatására Szatmárra s innét Budára küldetett. Nem sokáig késett azonban csapásaival a sors. Gaál, mint tanuló ifju anyját veszté el s midőn Budáról a hetedik osztályt végzett fia szünidőre hazatért, jó anyja helyett egykori gazdasszonyuk uralkodott szülői házában. Atyja e hatalomra vergődött mostoha nem várt soká, hogy férjét fiával összevesztise, Gaál végkép szakított atyjával s teljesen gyámoltalanul jött fel Budára, tanulmányait folytatandó. Önmagára hagyatva, leckeadásból s irományok letisztázásából tengette életét. Önmagára hagyatva, mindinkább világos lön előtte a cél, melyet életfeladatává tűzött. Magános óráiban, már ekkor a költészetben keresett kárpótlást: gyakran egy nap alatt öt-hat költészeti kísérletet írt meg. Később a jogi tanfolyamra iratta be magát a pesti egyetemen, egy időben a nálánál ifjabb b. Eötvössel és Szalayval, kiknek barátságát már ekkor megnyeré s mindvégig bírta.

1835-ben a tanfolyam végeztével a m. királyi helytartótanácsnál kapott alkalmazást, közben az irodalom terére is kilépett

első dolgozataival. Irodalmunk ekkor átmeneti korszakát élte: a romanticismusba, — a népiesbe. Bár Vörösmarty ekkor hallatá lyrájának legkedvesb hangjait, érezni lehetett, hogy a költészeti légkör is lassankint változni kezd. Mindenki érzé a küszöbön álló újítás előszelét; ugrásra a szellemi életben sincs példa, be kellett tehát állani az átmeneti korszaknak. Ez átmenet bajnokává csapott fel Gaál József is.

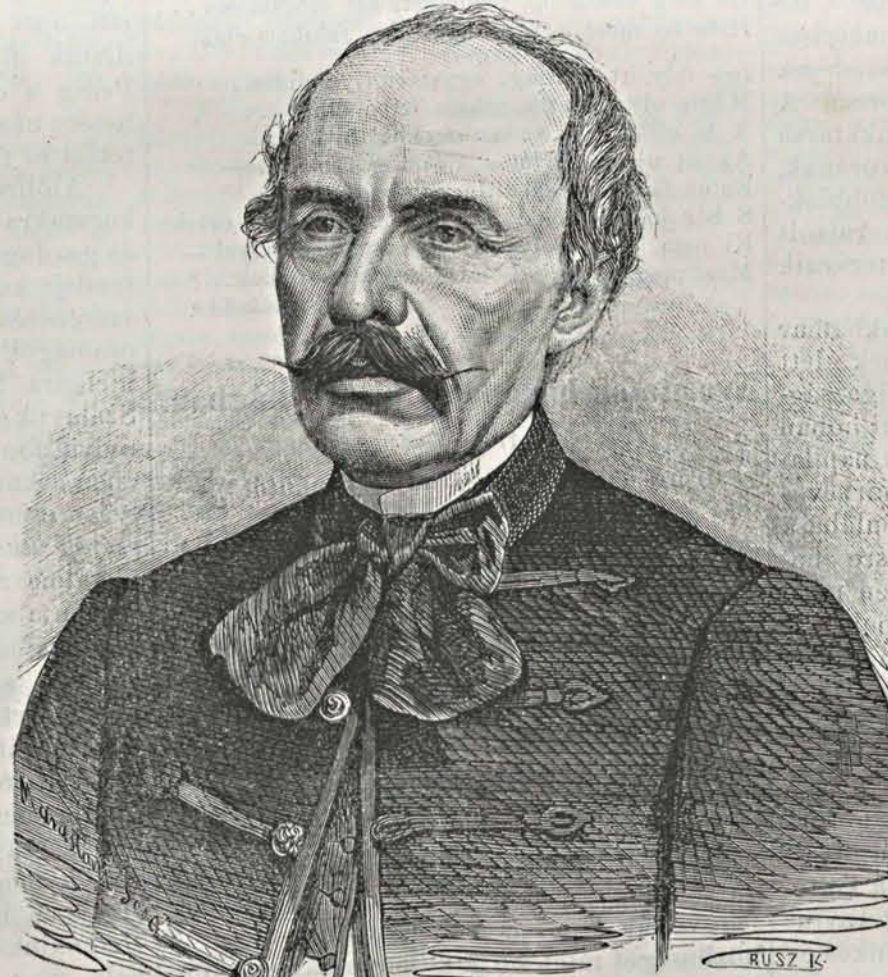
1836-ban megjelent „Szirmay Iloná” két kötetes regénye, mely ép úgy egybekötő hid

kozó fénylőbb jelei: de Vörösmarty és később Petőfi, Fáy és Jósika költészetének búv-hatása mellett, Gaál művei háttérbe szorultak.

Másutt, a színpadi műzsnál kereste bábérjait.

A harminczas és negyvenes évek közésik az idő, midőn a Kisfaludy Károly halálával meddön maradt vigjáték terére versenyezve lépett egy ifju nemzedék. B. Eötvös, Szigligeti, Nagy Ignác, Munkácsi és mások nemes vetélkedéssel keresték a komikum pálmáját. Ez ifju nemzedék törekvésének sikerét — Gaál József előzte meg. A színpadainkon divott német bohózatot honi talajba ülteté át; meglehet, nem is annyira öntudatos előreszámítással, mint ösztönszerű érzékkel és fogékonysággal szegte meg az eddig bevett szabályokat, hogy drámaírodalmunknak egy mindaddig betapadt, dusgazdag forrását nyissa meg.

1837-ben lépett föl „A király Ludason” vigjátékával. A közönség tapsait csakhamar megnyerte e könnyedén írt darabja, noha a költő abban nem annyira indokol, mint ügyesen bonyolít, s inkább párbeszédei élcesek, mint jellemei tartalmasak. „A király Ludason” után csakhamar az ügyes alakok és mesterséges bonyadalmakkal dicsekvő „Pazar fősvények”, „Szerelmem és champagne” s „Vén sas” vigjátékok kerültek színre, de még meg nem közelítve azon országos népszerűséget, melyre „Peleskei nótárius” című vig bohózata emelkedett. — Ezen vaudeville-szerű bohózat, még nagyon is bohózat s nem a későbbi demokratikus irányu népszínmű ugyan, de megneveztette a magyart sajátságos költészetének, kigunyolása volt az avas obscuritásnak, a czopfos formáknak s a műveltségtől elmaradásnak. Gvadányi népszerű régi műve nyomán a bohózat fő alakjait: Baczur Gázt, a helyke és elbizakodott szilaj járatust, a kora félfogását ironizáló Tóti Dorka boszorkányt, a bölcs bíró uramat s a

GAÁL JÓZSEF.

Fáy András és Jósika Miklós között, mint az Athenaeum és Honderűben megjelent, népies elem felé vonzó látos költeményei, Vörösmarty és Petőfi, s később színművei a német bohózat s magyar népszínmű között. Bár elvitáztatlanok is Gaál költészetének, Szirmay Iloná-ban és itt-ott lyrai verseiben is mutat-